

HAYDÉE CASTILLO

SEMENTEIRA DE PAZ

Texto **Lara Dopazo Ruibal**

Ilustracións **Marta Conde e Rotmlnas**

TEXTO Lara Dopazo Ruibal

ILUSTRACIÓNS RotmInas e Conxenia/Marta Conde

CORRECCIÓN LINGÜÍSTICA Adrián Estévez Iglesias

DESEÑO E MAQUETACIÓN conxenia.gal

EDICIÓN

Asociación Galega de Comunicación para o Cambio Social
agareso.org

Coordinadora Galega de ONGD
galiciasolidaria.org

Iniciativa Mesoamericana de Mujeres Defensoras de Derechos Humanos
im-defensoras.org

COORDINACIÓN Helena Capera Cullell

PRIMEIRA EDICIÓN Outubro 2021

IMPRIME Deputación de Pontevedra

DEPÓSITO LEGAL PO 332-2021

DEREITOS *Non se permite un uso comercial da obra orixinal nin a xeración de obras derivadas*

Haydée Castillo sementeira de paz contou co apoio financeiro da
Deputación de Pontevedra

Este libro foi impreso en papel reciclado e ambientalmente sostible

HAYDÉE CASTILLO

SEMENTEIRA DE PAZ

Defensoras semillas de cambio:

LAS HISTORIAS DE ESTAS MESOAMERICANAS PODEROSAS

La campaña "Defensoras Semillas de Cambio" nació desde la Iniciativa Mesoamericana de Defensoras para que pudiésemos mirar a los ojos -al menos a través de imágenes y textos- a esas mujeres poderosas que defienden nuestros derechos en Mesoamérica.

Las defensoras que siembran cambios en nuestra región son miles: Acá les presentamos, gracias al trabajo creativo y el esfuerzo de nuestras compañeras de la Coordinadora Galega de ONGD y la Asociación Galega de Comunicación para o Cambio Social, las historias de algunas de ellas, con voces, vidas y acciones que han roto esquemas en la región Mesoamericana.

¿Qué significa ser defensora mesoamericana que siembra cambio? Las defensoras sostienen la vida en una de las regiones más peligrosas del mundo para ser mujer y defender derechos. Este extracto del manifiesto de nuestra campaña, lo explica mejor:

"Las mujeres están en la vanguardia de las luchas por la igualdad, la justicia y los derechos humanos individuales y colectivos en Mesoamérica. Mujeres indígenas, mestizas, negras, garífunas, mujeres del campo y de la ciudad, del mar y de la montaña, mujeres madres, migrantes, lesbianas, transexuales, mujeres jóvenes, ancianas, mujeres árbol, mujeres pájaro, mujeres maíz, mujeres coral...

Mujeres que desde sus diferentes orígenes, expectativas y experiencias de vida, con su trabajo, su lucha diaria, su dignidad y resistencia, pese a los múltiples obstáculos y dificultades, contribuyen a la construcción de un mundo más justo y habitable para todas las personas.

Todas ellas son defensoras de derechos humanos: estudiantes, periodistas, campesinas, académicas, sindicalistas, maestras, tejedoras, amas de casa, parteras, artistas, empleadas, desempleadas, artesanas, raperas, vendedoras, sanadoras..."

Agradecemos de nuevo el esfuerzo colectivo y el deseo de llevar los rostros y las historias de las defensoras mesoamericanas a otras fronteras.

PRESENTACIÓN

Tecer, tecer e volver tecer, aínda que sucesivos furacáns destrúan as nosas redes de protección. Disto van estas historias. Elas simbolizan todas as tecedoras de cambios que ao redor do mundo loitan para que a rabia que as indigna sexa o seu motor para a transformación.

Hai mulleres cunha enerxía extraordinaria que emana da súa empatía, da súa capacidade de soñar, que a pesar de que as súas vidas adoitan ser unha carreira de obstáculos conseguen seguir avanzando para construír nos seus barrios, nas súas vilas, nas súas comunidades proxectos, movementos, asociacións, loitas polas que merece a pena seguir resistindo.

A palabra resistir está chea de peso, verbalizala parece xa en si mesmo un esforzo. Ás veces todas quixeríamos deixar de pelexar. Mais o fío, imperceptible pero firme que mantén a tensión necesaria para non esmorecer, é a colectividade. Non resistes por ti, resistes por todas. Porque antes de que as palabras resiliencia ou sororidade tivesen unha definición sobre o papel, xa existían na práctica. Porque ás veces, defender é unha obriga por máis riscos que se corran no camiño.

Haydée Castillo fixo da defensa dos dereitos do pobo de Nicaragua unha forma de resistencia. Nos anos 70 loitou contra a ditadura de Somoza e hoxe, exiliada en Estados Unidos, faino contra a violencia e a represión do goberno de Ortega. Haydée soña cunha Nicaragua libre e en paz. E por iso ela é a protagonista desta historia.

Os relatos da colección teñen o obxectivo de contribuír a defender a quen defende e que cada vez máis xente coñeza as súas loitas. Así que desde a Coordinadora Galega de ONGD, da que Asociación Galega de Comunicación polo Cambio Social (Agareso) somos parte, tecemos a nosa rede para xuntala coa rede da Iniciativa Mesoamericana de Mujeres Defensoras de Derechos Humanos e seguir así construíndo un mundo máis xusto e máis resistente aos furacáns.

A finais de outubro de 2018 Haydée Castillo saíu de Nicaragua rumbo aos Estados Unidos. Deixaba atrás a súa casa, a súa xente, o seu traballo e a súa vida enteira, para converterse nunha exiliada política.

En Nicaragua, a comezos daquel 2018, estalou unha revolta cívica popular e pacífica. Milleiros de persoas saíron ás rúas por todo o país para protestar contra algunhas políticas do goberno, un malestar que se viña arrastrando desde anos atrás. O que comezou como unha rebelión pacífica axiña se converteu nunha gran crise sociopolítica e de dereitos humanos, debido á dura represión do goberno.

Entre 2018 e finais de 2020, segundo Human Rights Watch máis de 300 persoas foron asasinadas durante as protestas, e máis de dúas mil resultaron feridas. Alomenos 1.600 persoas foron detidas arbitrariamente; entre elas estaba Haydée Castillo, que despois de ser liberada tivo que deixar o seu país polo risco que sufría a súa vida.

NICARAGUA

Nicaragua é un país centroamericano que fai fronteira ao norte con Honduras e ao sur con Costa Rica. Ten costa no Océano Pacífico e tamén no Mar Caribe.

É o país máis grande de Centroamérica. O seu tamaño é semellante ao de Grecia, algo máis grande que Galicia e Portugal xuntas.

Viven alí algo máis de sete millóns de persoas, e a súa poboación é nova: o 41,5 % ten menos de 19 anos. O 7,6 % da súa poboación é indíxena. Nicaragua é un país rico e diverso, tanto cultural como medioambientalmente.

Nicaragua ten unha gran parte da súa poboación na diáspora e no exilio, principalmente en Costa Rica, Panamá, Estados Unidos e España. De feito, as **remesas** que envían as persoas migrantes son fundamentais para a economía do país.

É un país moi desigual e un dos máis pobres do continente americano. Un 47% da súa poboación vive en pobreza, e un 18% en pobreza extrema. A pobreza afecta máis á poboación rural que á urbana. A crise económica, xunto coa inestabilidade política, non fixo máis que aumentar as desigualdades e a situación de pobreza da poboación máis vulnerable.

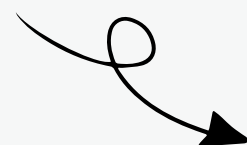
A súa situación xeográfica fai que padeza o azoute de desastres naturais como os terremotos ou os furacáns. De feito, é un dos países máis vulnerables perante os desastres provocados por fenómenos naturais adversos. A devastación tralo paso do furacán Mitch en 1998, ou dos furacáns Eta e Iota en 2020, dan testemuño desta vulnerabilidade.

* Consulta o significado das palabras destacadas no glosario das últimas páxinas.

No 2018 márcase un punto de inflexión debido á crise política que, xunto cos furacáns e a pandemia de Covid-19, volveron sumir o país nunha **recesión** económica, aumentando drasticamente o número de persoas que viven en situación de pobreza.

PERO... QUEN É

Haydée Castillo naceu en Ocotal, a cabeceira do departamento de Nueva Segovia, xusto na fronteira de Nicaragua con Honduras e algo lonxe da capital, Managua. Nueva Segovia foi tradicionalmente un territorio diverso, culturalmente rico, cunha historia longa de conflictividade e loita social. Pero tamén é un territorio cunha historia de desigualdade, e que sempre foi olvidado polos gobernos centrais.

Nese lugar naceu e medrou Haydée, no seo dunha familia grande. Na súa casa soaba sempre a radio, as radios de Latinoamérica, que lles abrían unha fiestra ao que pasaba no resto do continente. Pola súa casa pasaban acotío os

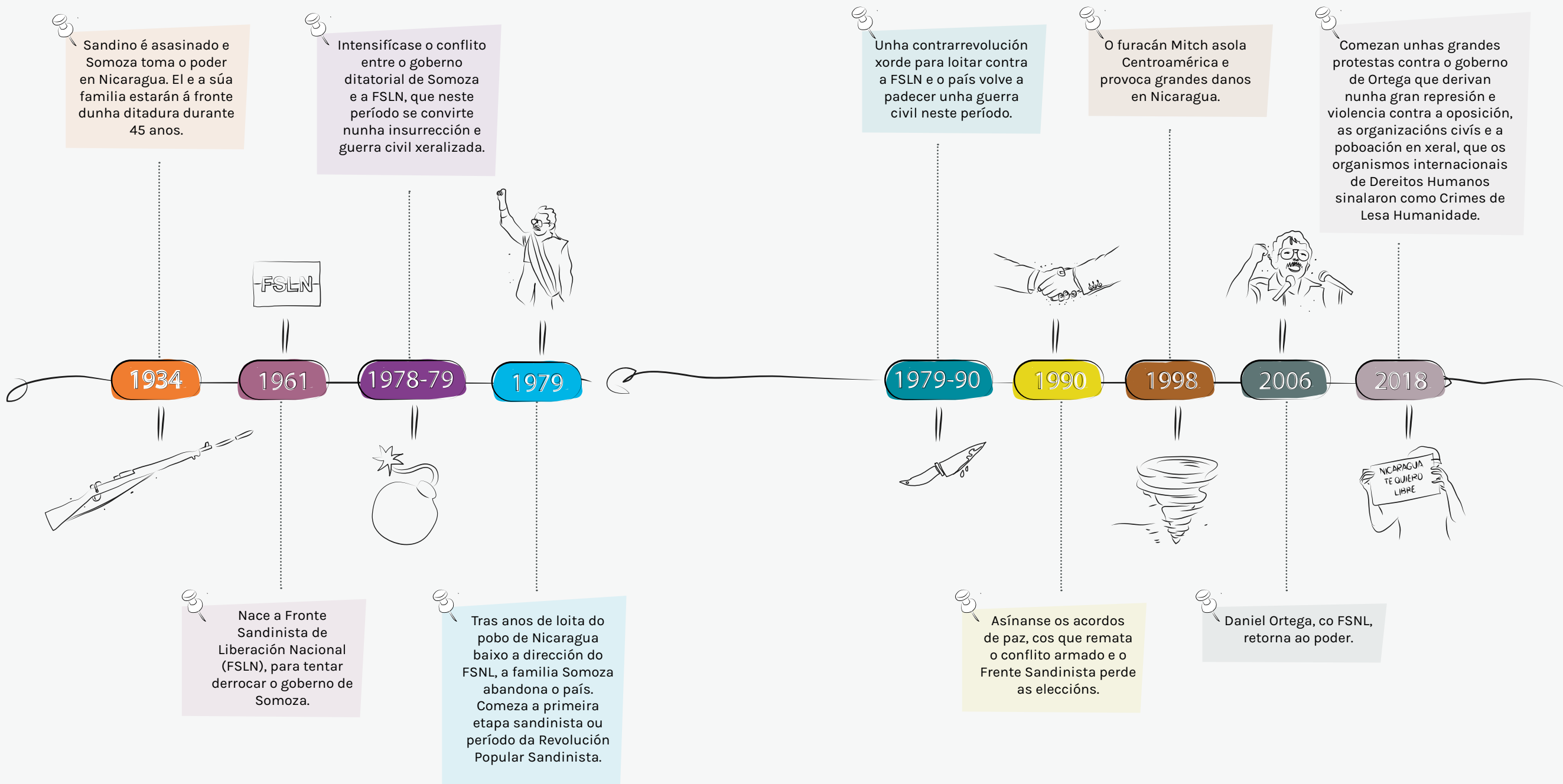

HAYDÉE CASTILLO

obreiros que traballaban co seu pai. A súa nai e mailas súas tías eran mestras, e a educación sempre foi algo fundamental para ela e as súas irmás e irmáns. Respetar os demais, aprender do que a rodeaba e ter curiosidade polo que acontecía no mundo foron unha constante ao longo da súa infancia e da súa adolescencia.

Desde moi pequena, Haydée foi unha estudante excelente, deportista e cunha gran capacidade de liderado na escola. Foi desde moi nova membro da Cruz Vermella da Xuventude, sempre activa e preocupada polo que acontecía ao seu redor.

*Na miña familia houbo sempre un forte
sentido de xustiza e de igualdade,
de vernos e recoñecernos como iguais. Tanto tiña que fosen labregos,
indíxenas, traballadores... Na casa houbo sempre un sentimento de
igualdade, de dignidade, de respecto polo outro e a outra.*

QUEN FOI SANDINO?

Augusto César Sandino é unha das figuras máis salientables da historia recente de Nicaragua. Este revolucionario estivo á fronte da resistencia contra a ocupación estadounidense a finais dos anos vinte e principios dos anos trinta do século XX. Con el á cabeza, a **guerrilla** conseguiu que as tropas dos Estados Unidos saísen de Nicaragua e comezasen as negociacións de paz co goberno nicaragüense do momento. Daquela, Sandino gozaba dun gran prestixio político, e polo tanto supuña unha ameaza para os dirixentes do país. Anastasio Somoza, nese momento xefe da Garda Nacional e pouco despois cabeza da ditadura, ordenou a súa detención e asasinato en 1934.

A figura de Sandino, e os seus ideais de liberdade, xustiza e **soberanía**, serviron de inspiración para a Fronte Sandinista de Liberación Nacional, que acabaría derrubando a ditadura da familia Somoza en 1979.

O asasinato dun xornalista en 1978 foi o detonante dunha serie de levantamentos da poboación civil, que viña soportando violencia, desaparicións forzosas, detencións arbitrarias e represión sistemática por parte da ditadura. O goberno respondeu con violencia e prisión ás manifestacións e folgas. A tensión foi escalando ata que o Frente Sandinista comezou unha insurrección á que o goberno de Somoza respondeu bombardeando as principais cidades do país.

Daquela Haydée estudaba a secundaria e lembra como tanto ela como os seus irmáns e irmá se mobilizaron para organizar a folga e paralizar as clases, como unha maneira de chamar a atención sobre os asasinatos e violacións de dereitos humanos que se estaban a cometer por todo o país por parte do goberno de Somoza, que quería manterse no poder a calquera prezo.

Un ano despois cae a ditadura e triunfa o Frente Sandinista. A aquela altura Haydée xa era dirixente estudantil e comezou a formar parte do proxecto revolucionario, primeiro desde a esfera do estudiantado e da mocidade, máis adiante no eido das mulleres. A través do proxecto revolucionario do Sandinismo, tal e como lembra ela, crían que poderían construír un país no que nunca máis houbera ditaduras, un país no que non se volvesen violar os dereitos humanos. Querían construír unha nova forma de ser persoa, construír “o home novo e a muller nova”, coller as rendas da súa propia historia.

Os seguintes anos, ao longo da década dos 80 do século XX, foron intensos e emocionantes. Haydée, ademais de estudar na universidade a licenciatura de Ciencias Sociais, participou nas brigadas de alfabetización, coas que aprenderon a ler e escribir á poboación das zonas rurais, reducindo o analfabetismo do país do 60% ao 12% en só cinco meses. Os proxectos sociais da Revolución ían avanzando por toda Nicaragua, pero tamén avanzaba a guerra. A guerra de Somoza rematara, pero un outro novo conflito estoupara, unha contrarrevolución levantárase en armas contra o Sandinismo. Dos proxectos sociais houbo que pasar de novo á loita.

Estudantes e xente moza integráronse na guerrilla. Formada por homes e mulleres, e mesmo por adolescentes de quince ou dezaseis anos, a mocidade foi maioría na guerrilla e polo tanto a gran protagonista do Sandinismo e tamén da loita por manter o proxecto revolucionario. Foi a xente nova quen ideou tácticas de contrainformación, quen creou emisoras de radio clandestinas que serían claves na súa loita para comunicarse entre si e coa poboación.

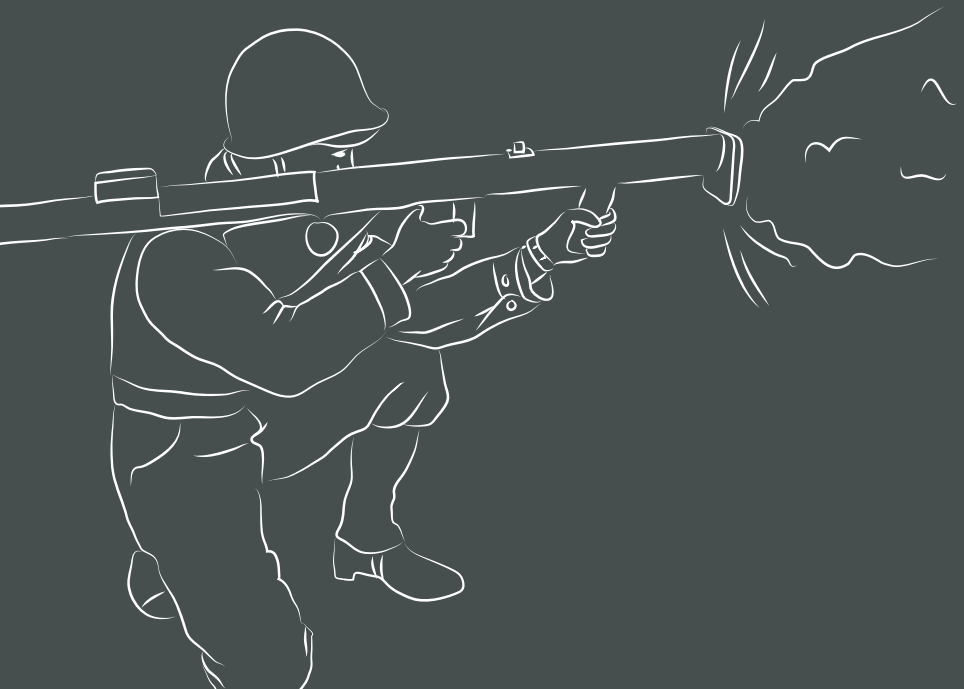
Na década dos 80, á fronte de centos de estudantes universitarios, Haydée desprazouse a diferentes partes do país, primeiro ás zonas cálidas da parte occidental para a recollida do algodón, despois ás zonas de guerra no norte montañoso para a recollida do café. O café e mailo algodón eran os principais produtos de exportación, e precisaban das **divisas** para sosterse e adquirir todos aqueles bens que non se producían en Nicaragua.

A guerra é moi triste, produce unha dor moi grande que unha arrastra

toda a vida na memoria. Eu aínda lembro os momentos difíciles dos

adestramentos, das mortes... Agora a miña loita é que isto
nunca máis se volva repetir

LUCHAMOS PARA VENCER
NO PASARÁN

A guerra foi sanguenta, como o fora tamén a guerra contra Somoza, e arrasou unha xeración enteira: privouna da súa xuventude e a moitos e moitas quitoulles a vida. Foron uns anos duros, de **do**, traumas e moitas aprendizaxes.

As persoas máis novas, quen integraban principalmente as forzas da revolución, descubriron a diversidade do seu país e aprenderon tamén a querelo, a apreciálo. Foi unha época de compromisos, non só con Nicaragua, senón sobre todo coa súa xente e co soño de facer daquela un lugar mellor: un país libre, independente, soberano e digno. Mais tamén pagaron un prezo alto daquela: houbo moitas mortes, moitos compañeiros e compañeiras quedaron polo camiño. Polo camiño ía quedando tamén o proxecto sandinista no que crían, e que co paso dos anos acabou sendo desvirtuado.

Haydée, agora que pasou o tempo e sufriu en si mesma e ao seu redor as consecuencias, sabe que unha guerra nunca é a solución para resolver un conflito, sobre todo porque quen paga adoita ser quen menos ten, a maioría da poboación, a xente máis empobrecida e excluída. Porque quen concentran o poder e mailo diñeiro, esas persoas case sempre saen indemnes. Durante a guerra morreron máis de 50.000 persoas, a maior parte delas, novas; miles víronse desprazadas dos seus fogares, miles emigraron. Unha guerra, a de Nicaragua, que en realidade era escenario do conflito entre as dúas grandes potencias mundiais, Estados Unidos e a Unión Soviética (URSS), que puxeron a proba alí o seu poder.

Os soños de autodeterminación e xustiza rompéronse no conflito e aquelas persoas que deran a súa enerxía e a súa loita pola causa revolucionaria foron vendo como algúns dirixentes comezaban a adoptar comportamentos corruptos e pouco democráticos, que nada tiñan que ver cos ideais da revolución.

OS CONFLITOS LATINOAMERICANOS BAIXO A SOMBRA DOS ESTADOS UNIDOS

O século XX foi testemuña dunha serie de revolucións e insurreccións en América Latina. Entre a primeira, a revolución mexicana, que comezou en 1910, e a nicaragüense, a última, sucédense movementos revolucionarios por todo o continente. Cada un deles tivo unhas características e uns resultados moi diferentes, e aconteceron en distintos momentos históricos e políticos, pero teñen algúns trazos comúns. Un deles é que estas revolucións pretendían cambiar a orde establecida, rexímenes ditatoriais que impoñían unhas condicións económicas, políticas e sociais que asfixiaban a meirande parte da poboación. Se algo tiveron tamén en común foi a inxerencia constante das potencias internacionais nos conflitos nacionais. Para os Estados Unidos, o control dos seus veciños do sur era estratéxico, e por iso apoiaron económica e militarmente aquel bando que mellor defendía os seus intereses en cada un dos conflitos.

No caso de Nicaragua, a ditadura de Somoza mantívose corenta anos no poder co apoio estadounidense. Coa vitoria do Sandinismo no ano 1979, Estados Unidos viu perigar os seus intereses económicos e políticos en territorio nicaragüense, nun contexto global de Guerra Fría; por iso apoiou e financiou un exército contrarrevolucionario. Esta cruenta guerra civil esgazou Nicaragua durante máis dunha década.

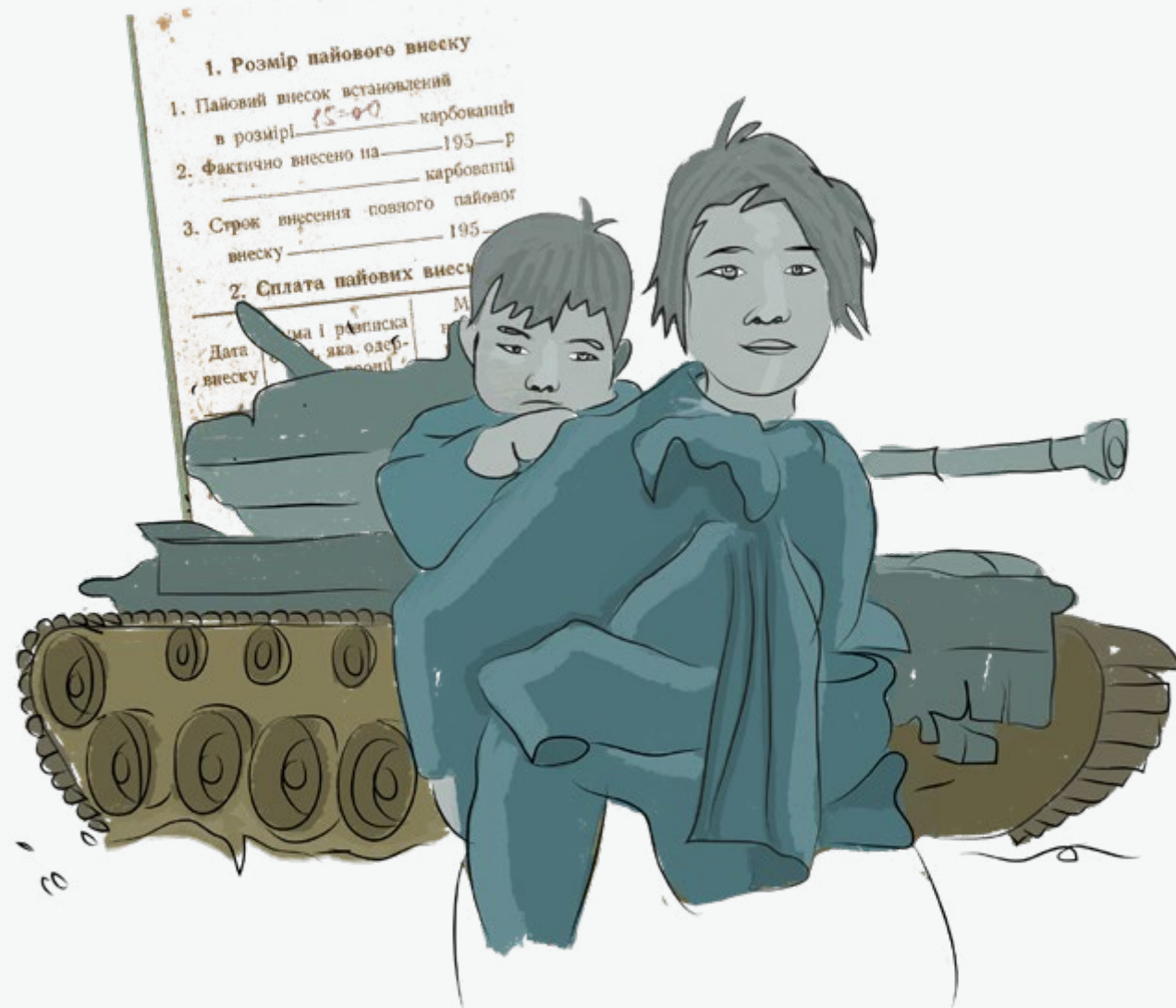
INTERVENCIÓN DE ESTADOS UNIDOS EN GOLPES DE ESTADO EN AMÉRICA LATINA NO SÉCULO XX

Para pescudar e reflexionar

- Sabes o que foi a Guerra Fría? Procura a orixe do seu nome e reflexiona se se axusta ao que aconteceu en países como Nicaragua.
- Durante a Guerra Fría, moitos países foron o escenario das loitas entre as dúas grandes potencias, os Estados Unidos e a URSS. Que cres que significa isto?
- Ademais de Nicaragua, procura outros lugares nos que se desen conflitos no marco do enfrontamento entre Estados Unidos e a Unión Soviética.

A finais dos anos 80 e comezos dos 90 asínanse os Acordos de Paz entre a Fronte Sandinista e o bando contrarrevolucionario. Haydée regresa ao norte, a Ocotal, a súa cidade, que quedara arrasada trala guerra. Ademais das mortes e da devastación, toda a fronteira estaba sementada de minas antipersoas. Moitas persoas quedaran mutiladas ao pisar minas; así que o primeiro proxecto no que Haydée se involucrou foi no desminado da fronteira, traballando coa poboación local na prevención para evitar que non houboese máis persoas afectadas por elas.

E de aí comezou todo un camiño colaborando con organizacións internacionais na construción da paz e na promoción dos dereitos humanos, especialmente das vítimas da guerra. Nun país tan esgazado trala guerra era preciso traballar no encontro dos dous bandos, fomentar os espazos de diálogo, e afondar por primeira vez no desenvolvemento das comunidades e municipios, no recoñecemento dos demais como seres humanos e, desde aí, construír a convivencia.

*Para as novas xeracións de defensoras de dereitos humanos será preciso
aprender que coidar da vida é outra forma de resistir.
Hoxe tócanos repensar os xeitos de pensar,
os xeitos de facer, cidadanizar e humanizar o mundo,
e pensar que se non coidamos todas as formas de vida,
incluída a terra, a nosa vida seguirá en risco.*

A finais dos anos 90 chegou o furacán Mitch e o seu efecto foi devastador sobre Nicaragua. Co apoio da axuda internacional reconstruíronse escolas, centros de saúde, camiños, pontes... Algúns proxectos nos que Haydée traballou ían tamén encamiñados a superar o dó, porque aínda non pasaran o dó da guerra cando xa estaban no dó do furacán. Eran tantas as feridas que tiñan que curar e tantos os golpes para un país nunha situación tan vulnerable... Había que reconstruír o **tecido social**, deseñar plans de desenvolvemento e plans de prevención ante desastres, había que imaxinar o futuro! E imaxinar o futuro na Nicaragua de finais do século XX era ben difícil, con aquela historia recente de violencia e no medio de tanta inestabilidade política e tantos desastres naturais e humanos.

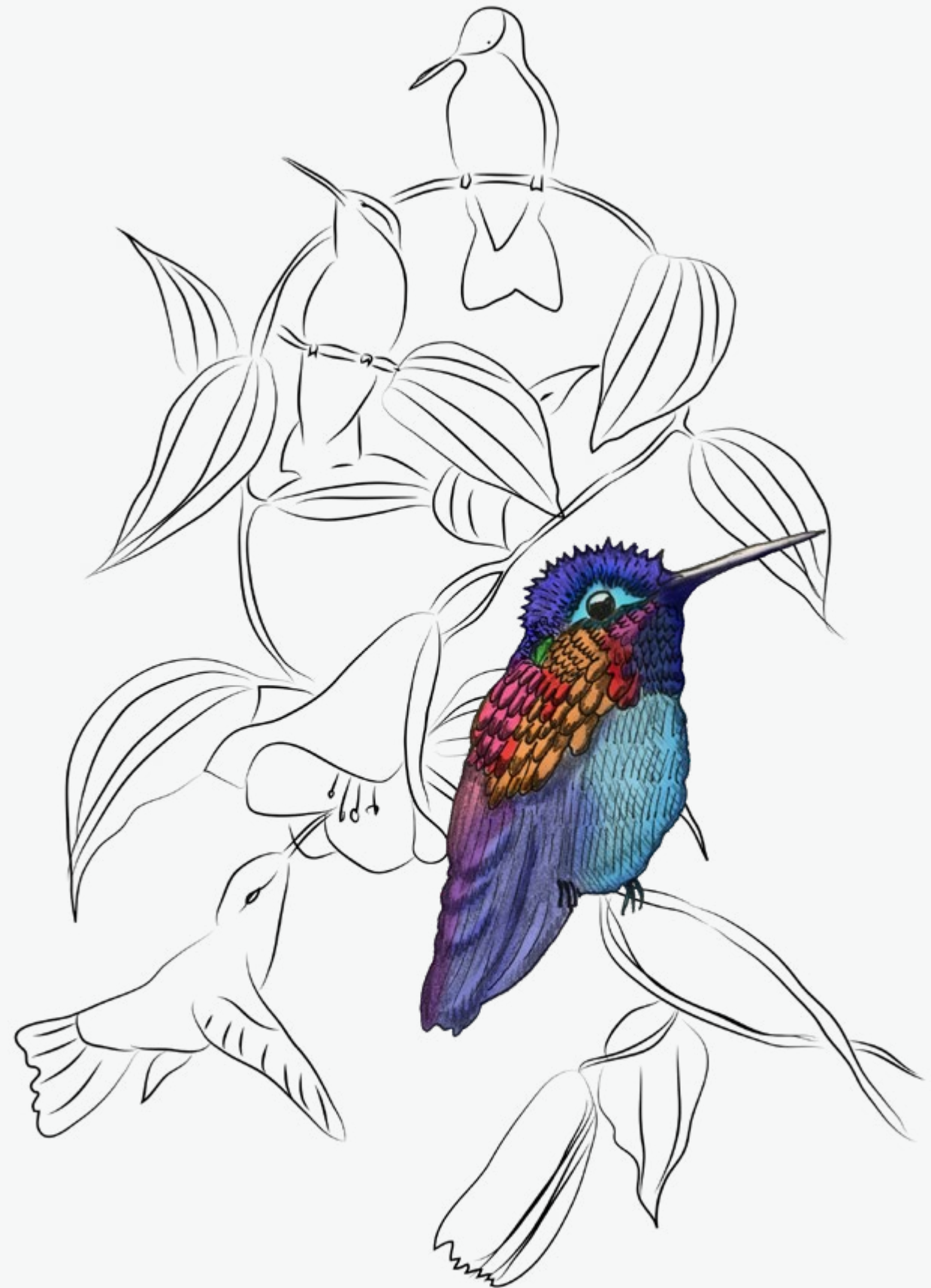
Para daquela, Haydée estaba plenamente adicada ao fortalecemento dos movementos de mulleres e de comunidades indíxenas. Fundou dúas organizacións non gubernamentais desde as cales traballar no fomento dos dereitos humanos: a Fundación para el Desarrollo de las Mujeres y la Niñez (FUNDEMUNI) primeiro, e despois o Instituto de Liderazgo de Las Segovias (ILLS). Comezaron a planificar coas comunidades o seu desenvolvemento a curto prazo, a elaboración de leis participativas, a promover políticas de protección da infancia, das mulleres e da xuventude, comezouse a recoñecer e estudar a historia indíxena nas escolas. O seu traballo, local nos seus inicios, axiña foi traspasando fronteiras e espallándose ao nivel nacional e rexional, establecendo redes nos países veciños.

Para pescudar e reflexionar

- Algunhas ONG de Desenvolvemento (ONGD) galegas e españolas levan anos traballando man a man con organizacións nicaragüenses, como o Instituto de Liderazgo de Las Segovias.
- Pescuda que ONGD galegas cooperan con Nicaragua e procura exemplos de proxectos que se centren na defensa e garantía de dereitos humanos.

O fortalecimento social era iso precisamente: recoñecer en cadaquén o potencial propio como ser humano, aprender o que eran os dereitos humanos e traballar no empoderamento das mulleres, de labregos e labregas, das persoas indíxenas, da xente nova. En fomentar unha conciencia crítica, feminista e ecoloxista. Foron anos de traballo duro e feroso, que non tardaría en dar os seus froitos.

E mentres a sociedade civil traballaba na reconstrución do país, promovendo cambios nas leis e tratando de trazar o seu futuro por primeira vez en tanto tempo, chegou Daniel Ortega ao poder baixo as siglas do Partido Sandinista. Aínda que parecía que os seus valores eran semellantes aos da revolución, e a pesar de que Ortega proviña da loita sandinista, o certo é que se desvirtuaron os ideais sandinistas de liberdade, dignidade e igualdade. Apropriadose do esforzo, os logros e a dura loita que a guerrilla e a revolución fixeran, o seu goberno comezou a amosar un rostro dinástico e autoritario cara á poboación.

O goberno comezou a considerar moitas organizacións do país -entre elas o Instituto de Liderazgo de Las Segovias- como unha ameaza, e procurou desfacer boa parte do traballo feito pola sociedade civil ao longo dos anos anteriores.

Se as organizacións civís foron consideradas un inimigo, o mesmo aconteceu con activistas, con defensores e defensoras de dereitos humanos e con comunidades indíxenas que defendían os seus territorios. Comezaron as persecucións sistemáticas. Haydée foi unha desas defensoras postas no obxectivo do goberno. Seguían cada vez que visitaba unha comunidade. Sabían onde vivía, onde traballaba, cal era o seu coche, quen era parte da súa familia.

Ao seu redor a violencia agudizouse, con agresións cada vez máis violentas e mesmo asasinatos. O Instituto de Liderazgo comezou a centrarse aínda

máis na defensoría e a documentar as violacións do goberno aos dereitos humanos e a explotación impune do territorio, a extensión da minería, a tala indiscriminada de bosques...

E ademais de documentar, denunciaban a nivel nacional, facían conferencias de prensa, observaban os procesos electorais e denunciaron os fraudes que se foron sucedendo nas eleccións... A violencia escalou ata facerse insoportable. Desde aquela e aínda ata hoxe, todas as persoas defensoras souberon que as súas vidas corren perigo.

En 2018 a situación estalou, a poboación saíu ás rúas e comezou unha gran rebelión pacífica en contra de Daniel Ortega e das súas prácticas ditatoriais. A rebelión foi reprimida pola forza, encarcerando, torturando e asasinando.

Haydée foi detida o 14 de outubro dese ano, 2018. A piques de coller un avión rumbo a Estados Unidos, onde se dirixía para participar nunha formación sobre dereitos humanos, foi detida, sacada pola forza e levada a prisión. Interrogárona e obrigárona a asinar documentos dos que nin sequera recibiu copia. Neles constaba que estaba a ser investigada baixo as leis antiterroristas e que non podía abandonar o país. Ela non foi a única detida arbitrariamente e baixo falsas acusacións: desde 2018 o número de persoas detidas en Nicaragua superou as 1.600.

A presión internacional logrou que Haydée fose liberada. Desde entón intensificáronse as persecucións e mailo acoso. Tanto, que tivo que saír do país cara os Estados Unidos, porque a súa vida e a da súa familia e compañeiras estaban en perigo. Ao pouco de exiliarse fóra de Nicaragua, un grupo de paramilitares tomou o Instituto de Liderazgo, e algunhas das persoas que traballaban nel tiveron que exiliarse tamén fóra do seu país.

CRISE DE DEREITOS HUMANOS DESDE 2018

Desde 2018 a violencia non deixou de medrar e Nicaragua converteuse na práctica nun **estado de excepción** permanente. A situación dos dereitos humanos non fixo senón deteriorarse, nun contexto de impunidad e de rotura do **Estado de Dereito**.

A finais de 2020, organizacións internacionais como a Comisión Interamericana de Dereitos Humanos ou Human Rights Watch contabilizaran máis de 300 asasinatos, máis de 2.000 persoas feridas, máis de 1.600 privadas de liberdade arbitrariamente e máis de 100.000 que fuxiran a outros países, na procura de protección internacional.

As principais vítimas da represión son mozos e mozas, estudantes, persoas e organizacións opositoras, defensoras de dereitos, persoal médico e medios de comunicación independentes. Unha represión que ten múltiples rostros: detencións arbitrarias, uso desproporcionado da forza durante as detencións, illamento e incomunicación das persoas presas, negándolles o acceso a un avogado ou avogada, ou a imposición de penas desproporcionadas co único fin de criminalizar. Mais tamén vixilancia, acoso e represión selectiva contra a oposición e contra comunidades indíxenas e rurais, así como defensores e defensoras da terra.

No tocante ás organizacións de dereitos humanos, desde 2018 moitas viron ocupadas as súas instalacións ou foron permanentemente vixiadas no caso de non ser ocupadas. En ocasións foron desposuídas de entidade xurídica, o que na práctica convertiu a súa actividade en **ilegal**. Isto foi o que lle aconteceu ao Instituto de Liderazgo de Las Segovias, do que Haydée Castillo foi fundadora e fai parte.

Todo isto acontece nun contexto de ataque xeralizado contra a poboación civil e de impunidad, en que estes crimes que as organizacións internacionais consideran como de lesa humanidade (como a privación de liberdade, a persecución, a violación ou a tortura) non son investigados, xulgados nin castigados. O goberno prohibiu ademais a entrada de observadores internacionais de dereitos humanos en Nicaragua.

A crise sanitaria derivada da Covid-19 non fixo senón agravar a crise de dereitos humanos, especialmente polo deterioro da confianza nas institucións públicas, a falta de transparencia e a ausencia de protocolos que protexan a poboación en xeral e a poboación privada de liberdade en particular.

Para pescudar e reflexionar

- Que consecuencias pode ter que nun país se limiten dereitos fundamentais como a liberdade de expresión, a liberdade de reunión ou a liberdade de asociación?
- Repara no teu contexto: cres que no teu país están garantidos todos estes dereitos?
- O labor dos medios de comunicación é esencial en calquera sociedade. Por que cres que é así, e que pensas que acontece cando se persegue o traballo de xornalistas e medios de comunicación, como acontece actualmente en Nicaragua?

Somos conscientes de que nos esperan tempos moi difíciles,

pero aprendemos que o pobo de Nicaragua é digno, é valente,

o sabemos que vai amenecer. Eu sempre confío en que vai amenecer.

porque así aconteceu en 1978, en 1979, durante a ditadura de

Somoza; nós mirabamos aqueles avións bombardeando as cidades, aqueles combates e toda a garda de Somoza polas rúas...

E finalmente tiveron que marchar, e así vai acontecer agora!

Porén, Haydée cre que o pobo de Nicaragua é forte e resiliente, e que todo o que se traballou despois da guerra aínda está a dar os seus froitos. A sociedade aprendeu ao longo dos anos que teñen dereitos, e que eses dereitos son indivisibles, irrenunciabes.

Haydée explica que o pobo demostrou á **comunidade internacional** que o goberno de Ortega non é a continuación da revolución sandinista, senón unha ditadura que está a cometer crimes de lesa humanidade.

Haydée, que desde o exilio non deixa de traballar como defensora, documentando e denunciando as agresións do goberno contra a oposición, a poboación e as organizacións civís, soña con volver ao seu país. Soña cunha Nicaragua que non volva vivir unha ditadura, e na que seguir tecendo democracia, liberdade, paz e, en definitiva, un futuro mellor para todos e todas.

Hai unha chea de mulleres líderes, mulleres novas extraordinarias

mobilizándose nas rúas, porque toda aquela sementeira está a dar

os seus froitos. Isto é o que explica a revolución de abril de 2018,

o traballo que fixo a sociedade civil, o movemento feminista,

o movemento ambientalista, o movemento indíxena... Aí están os froitos!

GLOSARIO

Alegal dise daquilo que non está regulado pola lexislación, é dicir, aquilo que non está explicitamente prohibido pola lei, pero tampouco rexido por ela.

Comunidade internacional expresión que se usa no eido das relacións internacionais para falar do conxunto de actores, institucións, organizacións e estados, que teñen valores e intereses comúns.

Crimes de lesa humanidade a Corte Penal Internacional, tribunal creado pola ONU para xulgar os responsables de crimes contra a humanidade, xenocidios e crimes de guerra, denomina crimes de lesa humanidade calquera ataque xeralizado ou sistemático contra unha poboación civil, incluíndo: asasinato; exterminio; escravitude; deportación ou traslado forzoso da poboación; encarceramento ou privación grave da liberdade física; tortura; violación, escravitude sexual, prostitución forzada, embarazo ou esterilizacións forzadas; persecución dun grupo ou colectividade por motivos políticos, raciais, nacionais, étnicos, relixiosos ou de xénero; desaparición forzada de persoas; apartheid; ou calquera outros actos inhumanos que causen sufrimentos ou atenten gravemente contra a integridade das persoas.

Divisas moeda estranxeira, que adoita ser utilizada para o intercambio de bens e servizos no ámbito internacional.

Dó proceso emocional polo que pasan as persoas despois dunha perda, unha experiencia que produce un gran sufrimento ou unha situación traumática.

Estado de dereito marco de gobernanza no que todas as persoas, entidades e institucións están sometidas á lei, que se cumpre en igualdade e se aplica con transparencia. Esta lei é ademais compatible coas normas internacionais de dereitos humanos.

Estado de excepción situación excepcional na que un estado pode limitar dereitos fundamentais da poboación. Adoita acontecer en períodos de emerxencia, pero se se prolonga córrese o risco de incorrer en graves violacións de dereitos humanos.

Guerrilla polo xeral a guerrilla é un conxunto de grupos armados, revolucionarios ou insurxentes, que se enfrontan a un exército regular, a fin de conseguir un obxectivo político, como por exemplo derrocar un goberno.

Impunidade sistema no que quen comete delitos queda sen castigo, e polo tanto as vítimas dos delitos non acadan xustiza, resarcimento nin reparación.

Minas antipersoas arma de guerra que segue causando mortes e lesións moito tempo despois de rematados os conflitos. Malia que o seu uso está prohibido en todo o mundo desde 1997, séguense fabricando e utilizando hoxe en día.

Organización non Gubernamental (ONG) entidade independente adicada a fins sociais ou humanitarios que non ten ánimo de lucro. O seu traballo pode estar orientado a diferentes causas, desde a erradicación da pobreza á protección do medio ambiente, a educación, a cultura, a axuda en emerxencias.

Pobreza extrema considérase que unha persoa está en situación de pobreza extrema cando non dispón de recursos para cubrir as necesidades básicas de alimentación. É dicir, se unha persoa adica todos os recursos que ten a comprar alimentos e, aínda así, non pode obter os nutrientes básicos para unha vida sa, entón atópase en pobreza extrema.

Recesión caída da actividade económica que repercute negativamente no emprego, no endebedamento ou no empobrecemento dunha poboación ou país.

Remesas diñeiro que as persoas emigrantes envían ás súas familias ou comunidades de orixe, e que en moitas ocasións supoñen unha das bases da subsistencia das persoas receptoras e da economía do seu país.

Resiliencia capacidade dunha persoa ou comunidade de adaptarse fronte a unha situación adversa.

Soberanía poder dun pobo, nación ou estado que lle permite tomar decisións fundamentais.

Tecido social rede de pertenza, solidariedade e cohesión que existe nunha comunidade e que é básica para garantir o benestar das persoas que forman parte dela.

RECURSOS

AGARESO

>>

Coordinadora Galega de ONGD

>>

Iniciativa Mesoamericana de Defensoras de Derechos Humanos

>>

Solidariedade Internacional Galicia

>>

Entrevista a Haydée Castillo

>>

Os datos citados ao longo do libro foron extraídos das estatísticas e informes dos seguintes organismos, e consultados en xullo de 2021:

- Programa das Nacións Unidas para o Desenvolvemento (PNUD), Comisión Interamericana de Derechos Humanos (CIDH), Instituto Nacional de Información de Desarrollo do Goberno de Nicaragua (INIDE), Banco Mundial, Amnistía Internacional, Human Rights Watch, Oficina do Alto Comisionado de las Naciones Unidas para os Dereitos Humanos (OACNUDH), UNICEF, Organización Internacional do Traballo (OIT), Corte Penal Internacional, Organización das Nacións Unidas e Universidade Nacional Autónoma de Nicaragua (UNAN).

Colección
Defensoras de dereitos

HAYDÉE CASTILLO

SEMENTEIRA DE PAZ

Haydée Castillo é unha histórica activista e defensora dos Dereitos Humanos en Nicaragua. Na década dos 70, cando era unha adolescente, sumouse á loita contra a ditadura dos Somoza. Desde entón, o seu activismo feminista e en defensa dos dereitos das comunidades rurais e indíxenas non cesou. En 2018 saíu de Nicaragua rumbo aos Estados Unidos e converteuse en exiliada política.

Defensoras de Dereitos é unha colección impulsada pola Coordinadora Galega de ONGD e a Asociación Galega de Comunicación para o Cambio Social xunto á Iniciativa Mesoamericana de Mujeres Defensoras de Derechos Humanos. Cada libro recolle a historia de vida e acción política dunha defensora de dereitos de Mesoamérica. Xuntos, forman un mosaico de relatos persoais e colectivos pola dignidade e a vida.

IDADE RECOMENDADA: a partir de 12 anos